

תחנתו האחרונה של הארון

ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפצו איביד וינסו משנאיך מפניך: ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל: (במדבר י לה-לו).¹

תוספתא סוטה (ליברמן) פרק יג הלכה א – הארון נגנז או גלה?

משנבנה בית ראשון, נגנז אהל מועד ונגנזו עמו קרסיו ובריחיו ועמודיו ואדניו ...² משנגנז ארון, נגנז עמו צנצנת המן וצלוחית של שמן המשחה ומקלו של אהרן שקדיה ופרחיה וארגו שהשיבו פלשתים דרין³ לאלי ישראל ... ומי גנזו? יאשיהו המלך גנזו. מה ראה? כיון שראה כתוב בתורה "יולך ה' אותך ואת מלכך וגו'" , פיקד ללוים ונגזוהו, שנאמר: "ויאמר ללוים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בפתח" (דברי הימים ב לה ג).⁴ אמר להם: גנזו אותו שלא יגלה לבבל כשאר כל הכלים שתחזירוהו למקומו ... מיד גנזו אותו הלוים.⁵ ר' ליעזר אומר: ארון גלה לבבל, שנאמר: "לא יותר דבר אמר ה'"⁶, ואין דבר אלא דברות שבו. ר' שמעון אומר: הרי הוא אומר: "ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנצר ויביאהו בבבל עם כלי חמדת בית ה'" (דברי הימים ב לו ז) - זה ארון.⁷ ר' יהודה בן לקיש אומר: ארון נגנז במקומו, שנאמר: "ויארכו הבדים ויראו וגו' ויהיו שם עד היום הזה" (מלכים א ח ט).⁸

מסכת שקלים פרק ו משנה א-ב – מסורת הגניזה בדיר העצים

¹ כבר דנו בארון מספר פעמים. ראו דברינו [ויהי בנסוע הארון](#) וכן [גלגוליו של ארון הברית](#) בפרשה זו וכן [שני ארונות היו](#) בפרשת עקב. בגלגוליו של ארון הברית, עקבנו אחר מסעו של הארון לאורך התנ"ך ותולדות עם ישראל עד שנעלם, נגנז או גלה. שם הזכרנו נושא זה בקצרה והבטחנו לדון בו בהרחבה בפעם אחרת. והנה הגיע המועד. ראו גם דברינו [דברים שנגנזו](#) בפרשת תרומה, אמנם בנושא קצת אחר.

² לפני שאנו דנים בגניזת הארון, הרי לנו גניזות קודמות. המשכן שבנה משה ואשר ליווה את עם ישראל ארבעים שנה במדבר ועוד 440 שנה של התנחלות בארץ, בשילה, נוב וגבעון; נגנז בעת הקמת בניין שלמה. תפארת שלמה וחירם (מלכים א ז יג-יד) דחקה את תפארת משה ובצלאל, להוציא את הארון! עם הקמת בית המקדש נגנזו המשכן וכליו "תחת מחילות המקדש" (מדרש אגדה בובר שמות פקודי לט מג ועוד להלן). ראו גם בראשית רבה פרשה מא שלפיכך כתוב "ויהי" ביום כלות משה להקים את המשכן, שאין זו שמחה שלמה לפי שעתיד משכן משה להיגנז בעת בניין בית המקדש (הגם ששרד לא פחות שנים מבית ראשון, ראו דברינו [משכן שילה](#) בפרשת תרומה). אבל הארון עבר מהמשכן ומטלטוליו השונים, אל בית המקדש. ראו תיאור הכנסתו לבית המקדש בתחילת פרק ח במלכים א בניגוד לכל שאר הכלים שמתוארים בפרק ז וששלמה עשה חדשים (על המנורה יש דיון). ובסוף גם הארון נגנז, ואין זו הגניזה הראשונה. משה עצמו גונז את ארון העץ הזמני שעשה, כאשר הוריד את הלוחות השניים וארון בצלאל עדיין לא היה מוכן. ראו שוב דברינו [שני ארונות היו](#) בפרשת עקב, בפרט שיטת רמב"ן שם.

³ דורון
⁴ יאשיהו, בניגוד לאמון אביו ומנשה סבו שהיו מלכים חטאים, מנתן את מזבחות הבעלים ושאר עבודה זרה שהייתה בימיהם ומחזק את בדיק הבית. בימיו מתגלה ספר התורה (ספר דברים עפ"י חז"ל) והוא גם מחדש את חג הפסח אשר לא קיים כך מאז ימי שמואל (השופטים עפ"י מלכים ב כג). פסוק זה, כפשוטו, מספר שיאשיהו גם מחזיר את ארון הקודש למקומו בבית המקדש. ראו שם המשך הפסוק: "עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל". באה התוספתא ומחדשת שלנו שיאשיהו לא החזיר את ארון הברית לקודש הקדשים, אלא גנז אותו, מסיבות שנראה בהמשך. ראו רש"י על הפסוק: "תנו את ארון הקודש - לפי פשוטו שהעבירו מנשה ואמון את הארון ושימו תחתיו פסיליהם כדמוכח לעיל דברי הימים (ב לג) במנשה וישם פסל הסמל וגו'. לפיכך צוה יאשיהו להשיבו וליתן הארון במקומו אשר בנה שלמה. ורבתינו אמרו שאמר ללוים לגונזו שם". יאשיהו גונז את ארון הברית ומאז איננו שומעים עליו יותר.

⁵ בספר התורה שמוצא יאשיהו (ספר דברים עפ"י מסורת חז"ל) נמצא כתוב שעתידיה הארץ להיחרב והעם לגלות. לפיכך נגנז הארון על מנת ששוב לא יצא בגלות. ספר התורה שהיה מונח בצד הארון, על כל דבריו הקשים (התוכחה של פרשת כי תבוא) ימשיך ללוות את העם לדורות רבים. אבל הארון נגנז. ובמקום הזה, בו אנו נפרדים מהארון, ניתן לו גם שמו לדורות. בפעם הראשונה והיחידה בכל התנ"ך מופיע השם: ארון הקודש. לא ארון הברית, לא ארון העדות ולא ארון האלהים ולא ארון סתם, כי אם ארון הקודש. מכאן נלקח שמו למקדש מעט לדורות. זאת ועוד, אין אנו מהססים כלל להוציא את ספר התורה מארון הקודש שלנו ולומר את הפסוקים של ארון הברית בפרשתנו בשירה וקול זמרה: "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפצו איביד וינסו משנאיך מפניך: ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל".

⁶ דברי ישעיהו הקשים לחזקיהו המלך בעקבות קבלת הפנים הממלכתית שעשה לנציגי מלך בבל והראה להם את כל אוצרות בית המלוכה ובמשתמע גם כל אוצרות בית המקדש, ככתוב: "הנה ימים באים ונשא כל אשר בביתך ואשר אצרו אבתיך עד היום הזה בקבלה לא יותר דבר אמר ה'" (מלכים ב כ יז, ישעיהו לו ו). "דבר" הן הדברות בלוחות שבארון: "אין בארון רק שני לוחות האבנים אשר הנח שם משה בחרב" (מלכים א ח ט).

⁷ שכאשר נבוכדנצר מגלה את יהויכין בגלות שנקראת גם גלות המסגר והחרש, גולה יחד איתם ארון הקודש לבבל. ועל כך עוד בהמשך.
⁸ נוסח זה של התוספתא הוא אולי המקור הקדום למה שאירע בימי יאשיהו בהקשר עם הארון: נגנז או גלה. לאחר שמובאת דעתם של שני תנאים ידועים, ר' אליעזר ור' שמעון בר יוחאי, שהארון גלה (לבבל) ולא נגנז (בירושלים), חוזרת הדעה שהארון נגנז ולא גלה מפיו של יהודה בן לקיש, תנא דור חמישי, שמעטים הציטוטים ממנו. (ראו תמצית מחלוקת תנאים זו גם בתוספתא שקלים ב יח). הפסוק ממנו לומדים שהארון נגנז, נמצא בחנוכת מקדש שלמה! ללמדך שבעצם חזרתו של הארון לשכון במקדש הקבע, יחד עם שאר כלי המשכן מהם נפרד כשנלקח למלחמה בפלשתים (שמואל א פרק ד), טמונה כבר גניזתו והסתלקותו.

שלושה עשר שופרות, שלושה עשר שולחנות, שלש עשרה השתחויות היו במקדש. של בית רבן גמליאל ושל בית רבי חנניה סגן הכהנים היו משתחוין ארבע עשרה. והיכן היתה יתרה? כנגד דיר העצים, שכן מסורת בידם מאבותיהם ששם הארון נגזו.⁹

מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק,¹⁰ וראה הרצפה שהיא משונה מחברותיה. בא ואמר לחברו ולא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו וידעו ביחוד ששם הארון נגזו.¹¹

מסכת זבחים דף קיג עמוד א – עצמות בלשכת דיר העצים

פעם אחד מצאו עצמות בלשכת דיר העצים, ובקשו לגזור טומאה על ירושלים. עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: לא בושה וכלימה היא לנו שנגזור טומאה על עיר אבותינו? איה מתי מבול? איה מתי נבוכדנצר?¹²

מסכת יומא פרק ה משניות א-ב – מקום הארון בבית שני

הוציאו לו את הכף ואת המחיתה וחפן מלא חופניו ונתן לתוך הכף הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ... הגיע לצפון הופך פניו לדרום מהלך לשמאלו עם הפרוכת עד שהוא מגיע לארון. הגיע לארון ונתן את המחיתה בין שני הבדים ... משניטל הארון, אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים ושתיה היתה נקראת, גבוהה מן הארץ שלש אצבעות ועליה היה נותן.¹³

מסכת יומא דף נג עמוד ב – רבי שמעון בר יוחאי משנה דעתו, הארון נגזו

גמרא. "משנגזו" לא קתני, אלא "משניטל". תנן כמאן דאמר ארון גלה לבבל. דתניא, רבי אליעזר אומר: ארון גלה לבבל, שנאמר: "ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנצר ויבאהו בבלה עם כלי חמדת בית ה' " (דברי הימים ב לו). רבי שמעון בן יוחאי אומר: ארון גלה לבבל, שנאמר: "לא יִתָּר דָּבָר אֶמֶר ה' " (ישעיהו לט ו) - אלו עשרת הדברות שבו. רבי יהודה (בן לקיש) אומר: ארון במקומו נגזו, שנאמר: "ויראו ראשי הבדים מן הקדש על פני הדביר ולא יראו החוצה ויהיו שם עד היום הזה" (מלכים א ח).¹⁴

ופליגא דעולא, דאמר עולא: שאל רבי מתיא בן חרש את רבי שמעון בן יוחאי ברומי: וכי מאחר שרבי אליעזר מלמדנו פעם ראשונה ושניה ארון גלה לבבל, ראשונה - הא דאמרן: "ויבאהו בבלה עם כלי חמדת בית ה' " שניה מאי היא? דכתיב: "ויצא מבת ציון כל הדרה" (איכה א ו). מאי כל הדרה? - חדרה. אתה מאי אתה אומר? - אמר לו: שאני אומר ארון במקומו נגזו, שנאמר: "ויראיכו הבדים ויראו וגו' ויהיו שם עד היום הזה" (מלכים א ח ח).¹⁵

⁹ במסלול של מי שעלה להר הבית, להביא קרבן או להתפלל, היו שלושה עשר מקומות בהם היו משתחוים. ראו משנה ג בהמשך הפרק שם: "ויכן היו משתחוים? ארבע בצפון וארבע בדרום, שלוש במזרח ושתים במערב, כנגד שלושה עשר שערים ... שער העליון, שער הדלק, שער הבכורות וכו' ". ראו שם. ובית הנשיאות ור' חנינא סגן הכהנים הוסיפו השתחויה ארבע עשרה, כנגד דיר העצים, היינו כנגד ארון הברית שנגזו שם. משמע בפירוש שהארון נגזו בהר הבית. ואלה שלא עשו כשיטת רבן גמליאל ורבי חנניה סגן הכהנים ולא הוסיפו השתחויה נוספת, אפשר שלא עשו כן, משום שסברו שהארון גלה לבבל, או שאין להשתחוות כלפי ארון שנגזו.

¹⁰ מתעסק במלאכת התלעת העצים למזבח, היינו בבדיקה שאינם מתולעים ובהכנתם לעלות למזבח. ומלאכה זו עסקו בה כוהנים בעלי מום שאינם יכולים לשרת בקודש. ראו מפרשי המשנה כאן.

¹¹ ראו בגמרא מסכת יומא דף נד עמוד א: "אמר רב נחמן, תנא: וחכמים אומרים ארון בלשכת דיר העצים היה נגזו. אמר רב נחמן בר יצחק, אף אנן נמי תנינא: מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק, וראה רצפה משונה מחברותיה, ובא והודיע את חבריו, ולא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו, וידעו ביחוד ששם ארון נגזו. מאי הוה עביד? אמר רבי חלב: מתעסק בקרדומו היה. תנא דבי רבי ישמעאל: שני כהנים בעלי מומין היו מתליעין בעצים, ונשמטה קרדומו של אחד מהם ונפלה שם, ויצתה אש ואכלתה".

¹² השוו עם רבי שמעון בר יוחאי שטיהר את טבריה ובאו 'מחמירים' ובקשו לטמאה, בירושלמי שביעית ט א, בראשית רבה עט ו, קהלת רבה י א, בדברינו ויחן את פני העיר בפרשת וישלח, וכן רשב"י - בין המערה לטבריה בל"ג בעומר.

¹³ פרשני משנה מדקדקים במילה "ניטל" שמשמעותה נלקח ולא נגזו, ומעמידים משנה זו כנגד המשנה בשקלים שאומרת שהארון נגזו. ראו תוספות יום טוב על המשנה: "משניטל הארון - משנגזו לא קתני, אלא משניטל. תנן כמאן דאמר ארון גלה לבבל כו', דלא כי הא דתנן במשנה ב' פ"ו דשקלים". וכן הביא המאירי בפירושו בית הבחירה למסכת יומא מז ע"א: "משנה זו רוצה לומר משניטל הארון היא שנויה לדעת האומר שהארון גלה לבבל". נראה את הדברים ביתר פירוט בגמרא יומא על משנה זו.

¹⁴ עד כאן כפי שכבר ראינו וסביר שהמקור התנאי "דתניא" הוא התוספתא שראינו לעיל.

¹⁵ עולא, אמורא ארץ ישראל דור שני-שלישי שירד פעמים מספר לבבל וישב שם, מנסה לחזק את הדעה שהארון נגזו ולא גלה לבבל. הוא מביא את הדו-שיח התנאי באופן שונה. מחד גיסא, הרי לנו מקור נוסף מהמקרא, ממגילת איכה, שהארון אכן גלה: "ויצא מן בת ציון כל הדרה" - אותו הדר שהיה כנוס בחדרי חדרים, הדרה = חדרה. מי מביא פסוק נוסף זה? ר' שמעון בר יוחאי שבמקורות הקודמים שראינו מחזיק בדעה שהארון גלה. אבל כאן, אחרי כל הפסוקים, ר' שמעון בר יוחאי עצמו (כפי שעולא מבין) בדעה שהארון נגזו בירושלים! ואיפה מתנהל כל הדיון הזה? ברומי, באחד מביקוריו של ר' שמעון בר יוחאי שם, כאשר הוא פוגש את

ירושלמי מסכת שקלים פרק ו הלכה א

משנגז הארון, נגז עמו צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה ומקלו של אהרן ופרחיו ושקדיו וארגזו שהשיבו פלשתים אשם לאלהי ישראל. מי גנזו? יאשיהו גנזו, כיון שראה שכתוב "יולך ה' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבותיך" (דברים כח לו) - עמד וגנזו. הדא הוא דכתיב: "ויאמר ללויים המבינים ולכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקודש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל, אין לכם משא בכתף". אמר להן: אם גולה הוא עמכם לבבל עוד, אין אתם מחזירין אותו למקומו.¹⁶ אלא "עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל".¹⁷

רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ד הלכה א – שלמה הכין את מקום הגניזה

אבן היתה בקדש הקדשים במערבו שעליה היה הארון מונח, ולפניו צנצנת המן ומטה אהרן. ובעת שבנה שלמה את הבית וידע שסופו ליחרב, בנה בו מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות. ויאשיהו המלך צוה וגנזו במקום שבנה שלמה, שנאמר: "ויאמר ללויים המבינים לכל ישראל הקדושים ליי' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את יי' אלהיכם וגוי". ונגז עמו מטה אהרן והצנצנת ושמן המשחה. וכל אלו לא חזרו בבית שני, ואף אורים ותומים שהיו בבית שני לא היו משיבין ברוח הקדש, ולא היו נשאלין בהן, שנאמר: עד עמוד כהן לאורים ותומים. ולא היו עושין אותן אלא להשלים שמונה בגדים לכהן גדול כדי שלא יהא מחוסר בגדים.¹⁸

ירמיהו ג פסוק טז – לא יאמרו עוד ארון ברית ה'

וְהָיָה כִּי תִרְבוּ וּפְרִיתֶם בְּאֶרֶץ בְּיָמֵים הַהֵמָּה נֹאֵם ה' לֹא יֹאמְרוּ עוֹד אֲרוֹן בְּרִית ה' וְלֹא יַעֲלֶה עַל לֵב וְלֹא יִזְכְּרוּ בּוֹ וְלֹא יִפְקְדוּ וְלֹא יַעֲשֶׂה עוֹד:¹⁹

- המרא דאתרא, ר' מתיא בן החרש, רבה הראשון של קהילת בני רומי. האם הם דנו גם בכלי המקדש של בית שני שגנוזים ברומא? המנורה למשל?
- ¹⁶ שם כבר תשתקעו, תבנו בתים, תבנו בתי כנסת, "מקדש מעט" יהפוך למקדש רב ("בית רבנו שבבבל, מגילה כט ע"א) ולאחד מהם תכניסו את ארון הברית ותשכחו את ארץ ישראל. כפי שאכן קרה גם בלי הארון. וקהילת מצרים בנתה את מקדש חונוני.
- ¹⁷ באופן כללי, הירושלמי דומה לבבלי ומביא את שתי השיטות שהארון גלה או נגז. ראו כל הסוגיה שם בפרק שישי במסכת שקלים הלכה א: "תני בשם ר"א הארון גלה עמה לבבל ... וכן הוא אומר: ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנצר ויביאהו בבלה עם כלי חמדת בית ה', אי זהו חמדת בית ה'? זה הארון. רבי שמעון בן לקיש אמר: במקומו היה הארון גנוז וכו'". בדומה לסוגיה בגמרא בבלי כאמור, אך ללא מחלוקת אמוראים, רק מחלוקת התנאים המקורית. ובקטע שהבאנו, שהוא כן נראה ציטטה של התוספתא, מובאת רק הדעה שהארון נגז. ראו גם שירושלמי זה הוא על המשנה בשקלים ולא על המשנה ביומא. ראו גם הסיומת המיוחדת לנוסח הירושלמי, בה יאשיהו מסביר לבני דורו מדוע הוא בוחר לגנוז את הארון ואת חששו שאם הארון יגלה הוא יישאר בבבל: "אמר להן: אם גולה הוא עמכם לבבל עוד, אין אתם מחזירין אותו למקומו". וגם הסיומת: "אלא עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל" טעונה הסבר. האם יאשיהו שבימיו נמצא ספר התורה הוא הראשון לחנך את העם לעבוד את ה' גם בלי הארון? ראו הפסוק הסמוך מירמיהו! כללו של דבר, נראה שהירושלמי מנמיך את הדעה שהארון גלה מסיבות שונות. ואין להוכיח ממה שבספר עזרא ונחמיה לא מוזכר הארון עם הכלים שכורש נותן לשבי ציון, שגם כלים אחרים אינם נזכרים שם.
- ¹⁸ בהמשך דבריו שם, מפרט הרמב"ם הבדלים נוספים שהיו בין בית שני לבית ראשון. אך מה שמעניין אותנו הוא הארון. בעניין זה מחדש הרמב"ם שכבר בעת בניית בית המקדש, שלמה צופה שהבית עתיד להיחרב ומכין מחילות ומטמוניות לגנוז בהם את הארון (וכלים אחרים שנגנזו עמו והיו לידו בקודש הקדשים, לא ברור מה אירע עם שאר כלי המקדש). כדבריו של הרמב"ם מביא גם פירוש רד"ק לפסוק בדברי הימים ב לה ג: "בעת שבנה שלמה את הבית וסופו ליחרב בנה מקום לגנוז בו את הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות. והאבן הזאת היתה מכסה למקום ההוא ויאשיהו המלך צוה וגנזו את הארון באותו מקום שבנה שלמה, שנאמר: תנו את ארון הקדש. וגנזו עם הארון מטה אהרן וצנצנת המן ושמן המשחה". מטמוניות ומחילות אלה שבנה שלמה, נזכרות גם במדרש מדרש אגדה (בובר) שמות פרשת פקודי פרק לט סימן מג: "ויברך אותם משה. אמר להם: יהי רצון שלא תשלוט בכם עין רע ולא אויב במעשה ידיכם, שהרי המשכן נגז במחילות המקדש". אבל אין לדעת מי קדם למי, ועכ"פ לא מצאנו מקור קדום משני אלה. והמאיר עינינו במבוח זה יבורך בכל מילי דמיטב. אך ראו תפילת שלמה בעת חנוכת הבית, מלכים א פרק ח, בה מתואר מצב שונה בתכלית לפיו, אדרבא, יש אפשרות שעם ישראל יגלה וממקום גלותו יתפלל דרך הבית: "כִּי יִחְטְאוּ לָךְ ... וְאֶנְפֹתַי בָּם וְיִנְתָּם לִפְנֵי אוֹיֵב וְשָׁבוּם שְׁבִיָּהֶם אֶל אֶרֶץ אוֹיֵב רְחוֹקָה אוֹ קְרוֹבָה ... וְהִתְפַּלְלוּ אֵלֶיךָ דָּרָךְ אֶרֶץ אֲשֶׁר נִתְּתָה לְאֲבוֹתָם הָעִיר אֲשֶׁר בְּחַרְתָּ וְהִבִּיתָ אֲשֶׁר בְּנִיתִי לְשֹׁמֵךְ". ואגב אורחא למדנו שהרמב"ם בפשטות מקבל את הדעה שהארון נגז ולא גלה.
- ¹⁹ רבים וטובים התקשו בפסוק זה מירמיהו. ראו פירוש רש"י שם: "לא יאמרו עוד ארון – כי כל כניסתכם תהא קדושה ואשכנן בה כאלו הוא ארון. ולא יעשה עוד – מה שנעשה בו כבר בשילה שהביאוהו במלחמה עם פלשתים בימי עלי". כך מפרש גם רד"ק לענין יציאת הארון במלחמה: "אע"פ שתרבו ופרייתם בארץ, לא יקנאו בכם הגוים שיבואו להילחם בכם ותצטרכו לצאת למלחמה וארון האלהים עמכם. כמו שהיה מנהגם שהיו מוציאים הארון במלחמה. ובימים ההם לא יצטרכו לזה, כי לא יהיה להם מלחמה עוד. ולזה אמר: לא יאמרו ולא יעלה על לב ולא יזכרו בו ולא יפקדו ולא יעשה עוד, כלומר לזה הדבר להוציאו למלחמה". ומצודות דוד מפרש שם: "לא יאמרו עוד ארון ברית ה' – רוצה לומר לא יאמרו עוד זה לזה נלך לפני הארון להתפלל שמה, כי לפי מרבית העם לא יוכלו כולם לבוא שמה כי המקום לא יכילם: ולא יעשה עוד – לא יהיה נעשה עוד ארונות אחרות למען יוכלו כולם לבוא לפני אחד מהם. וכאשר יאמר למטה שהשראת השכינה יהיה בכל ירושלים ושמה יקובל תפלת המתפללים". אבל לנו נראה שהתמיהה הגדולה יותר היא על שתיקת הנביאים כולם, על "גניזת הארון" בעצם אי אזכורו בספרי הנביאים, ראשונים כאחרונים. בולטת במיוחד שתיקתו של יחזקאל אשר מפרט בפרטי פרטים את עבודת המשכן ואין אצלו ארון כלל. ירמיהו הוא היחידי שמזכיר את הארון ורק בפסוק זה. נראה שתיקה זו של הנביאים גם היא חלק מגניזת הארון.

ספר מקבים ב פרק ב פסוקים ה-ח – ירמיהו גונז את כלי המקדש

ויהי בבואם ההרה אשר עלה עליו משה לראות את הארץ, וימצא ירמיהו שם מערה ויסתר בה את האוהל ואת הארון ואת מזבח הקטורת, ויסתום את פיה. ומקצת האנשים אשר הלכו אתו בקשו לעשות להם אות, וילאו למצוא את המערה. וישמע ירמיהו ויגער בם ויאמר: אל ידע איש את המקום, עד אשר יקבץ ה' את עמו ונתן להם רחמים. אז יגלה ה' את המקום, וכבוד ה' יופיע בענן, כאשר היה בימי משה ובימי שלמה בהתחננו אל ה' לקדשו.²⁰

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים 1: תם (הזמן והגיליון) ולא נשלם (העניין והרעיון). הבטחנו להרחיב בנושא וזאת עשינו, אך ככל שצללנו במימיו ובמחילותיו הנסתרים והעמוקים, ראינו שהנושא עמוק מיני ים ומחייב הרחבה נוספת. כגון מדרשים (מאוחרים) המחדדים את ההבדל בין אם נגזו הארון במחילות שתחת קודש הקדשים או תחת דיר העצים (המיקום המדויק חשוב כנראה), מקור לדברי הרמב"ם על המטמוניות והמחילות ששלמה הכין בעת בניית הבית, וכן מדרשים על הפסוק "עלה ה' בתרועה" שמדברים על התגלות הארון והוצאתו מגנזיו בעת הגאולה. ובע"ה נשוב ונשלים נושא נכבד זה.

מים אחרונים 2: באשר למחילות שחצב שלמה תחת קודש הקדשים, אפשר הנושא קשור לשיתין שהיו תחת המזבח. ראו תיאור מחילות השיתין בגמרא סוכה נג ע"א וירושלמי סוכה ד ו והמחלוקת אם דוד כרה אותם או שהם חלק מהבריאה. ראו אזכור נושא פלאי ומסתורי זה בדברינו [מעשה אדם או מעשה שמים](#) בפרשת בראשית וכן בגמרא סוכה מט ע"א ובדברינו [המשל הזה](#) בשיר השירים.

²⁰ ישעיהו אומר: "הנה ימים באים ונשא כל אשר בביתך ואשר אצרו אבתיך עד היום הנה בבליה לא יותר דבר אמר ה'" (מלכים ב כ ז), ולעיל ראינו גם את הפסוק בדברי הימים ב לו י: "ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנאצר ויבאהו בבליה עם כלי חמדת בית ה' וימלך את צדקיהו אחיו על יהודה וירושלם". בירמיהו מצאנו את פסוקים כא-כב בפרק כז: "כי לה אמר ה' צבאות אלהי ישראל על הכלים הנותרים בית ה' ובית מלך יהודה וירושלם: בבליה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אתם נאם ה' והעליתים והשיבתים אל המקום הזה". "הכלים הנותרים" – משמע שהארון כבר איננו. ראו גם בפרק כח פסוק ג: "בעוד שנתים ימים אני משיב אל המקום הזה את כל כלי בית ה' אשר לקח נבוכדנאצר מלך בבל מן המקום הזה ויביאם בבל". לא זכתה נבואה זו להתגשם, אך הדיבור על החזרת הכלים מעיד על הגלייתם. אבל ספר מקבים ב מתאר כיצד ירמיהו חוזה את כיבוש ירושלים והמקדש וגונז את האוהל (?), הארון ומזבח הקטורת במערה הסמוכה לקברו של משה. וזו כמו זה נעלמו ואין איש אשר ידע מקומם.